

Asia: VN/11210/2020

HE laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Helsingin käräjäoikeus esittää lausuntonaan hallituksen esitysluonnoksesta laiksi rikoslain 25 luvun 9 §:n muuttamisesta seuraavan.

Toimenpiteet, joilla puututaan nykyistä vahvemmin työntekijöiden, virkamiesten tai julkisissa luottamustehtävissä toimivien henkilöiden työtehtävien vuoksi tapahtuvaan uhkailuun, ovat lähtökohtaisesti kannatettavia. Esitysluonnoksesta käy ilmi, että käräjäoikeuksien laamannit ovat 19.12.2018 tehneet oikeusministeriölle lainsäädäntöesityksen lainkäyttöhenkilöstön rikosoikeudellisesta suojasta vihamielistä mediavaikuttamista vastaan. Käräjäoikeuksien laamannit ovat 17.6.2019 tehneet lisäksi yhdessä poliisihallituksen ja valtakunnansyyttäjänviraston kanssa oikeusministeriölle esityksen lainsäädännöllisistä muutostarpeista viranomaisten maalittamiseen puuttumiseksi.

Virkamiehet joutuvat sietämään yksityishenkilöihin verrattuna tavanomaista ankarampaa kritiikkiä. Viranomaisiin kohdistetaan kuitenkin lisääntyvästi myös väkivallalla uhkailua heidän virkatoimiensa vuoksi. Näkyvä ja kasvava ilmiö on varsinkin sosiaalisessa mediassa lisääntyvä uhkailu ja häirintä. Kielenkäyttö on viime aikoina koventunut. Tällaisen asiattoman uhkailun ja häirinnän sietämistä ei voida virkamiehiltäkään edellyttää. Selvänä voidaan myös pitää, etteivät tällaiset ääri-ilmiöt nauti sananvapauden suojaa. Väkivallalla uhkaaminen ei ole sananvapauden kuuluvaa oikeutettua arvostelua.

Tuomioistuimien tehtävänä on tuottaa oikeusturvaa ja turvata yhteiskunnassa oikeuden toteutuminen. Tuomioistuinten rooli oikeusvaltiossa on siten keskeinen. Jotta tuomioistuimet voivat asianmukaisesti täyttää tehtävänsä, niissä työskentelevien on voitava suorittaa tehtävänsä rauhassa ilman väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaamista. Tuomioistuimissa työskenteleviä virkamiehiä tulee tehokkaasti suojella tällaisilta uhkauksilta. Kerrotun kaltaisen toiminnan motiivit voivat olla hyvin erilaisia. Pahimmillaan toiminta onnistuessaan voi olla omiaan heikentämään sen kohteena

olevan virkamiehen kykyä riippumattomaan ja viivytyksettömään ratkaisutoimintaan. Väkivallalla tai muulla rikoksella uhkaaminen on omiaan vaikuttamaan myös sen kohteena olevan virkamiehen työterveyteen.

Lainsäädäntöuudistuksella onkin nähtävä sekä yksilöitä että koko oikeusvaltiota yleisesti turvaava vaikutus. Syyteoikeutta koskeva muutos korostaa osaltaan sitä, että kysymys ei ole osapuolten yksityisasiasta, vaan yhteiskunnalle kuuluvasta yhteiskuntarauhan turvaamisesta.

Tuomioistuimen palveluksessa olevan henkilön joutuminen uhkailun tai muun vakavan häirinnän kohteeksi työtehtäviensä vuoksi johtaa tällä hetkellä haastaviin tilanteisiin. Punninta rikosilmoituksen teon ja rangaistusvaatimuksen esittämisen sekä näistä aiheutuvan mahdollisesti lisääntyvän häirinnän välillä on todellista. Syyteoikeuden muutos ei poista tätä ongelmaa kokonaisuudessaan, mutta osaltaan jakaa vastuun asian hoitamisesta.

Uhkauksen kohteena olevan asianomistajan suhtautumisella tilanteeseen on edelleen tärkeä merkitys asiassa kuten esitysluonnoksestakin käy ilmi. Uhkaaminen ja häirintätilanteet liittyvät usein uhkauksen kohteena olevan virkamiehen käsiteltävänä olevaan asiaan. Asian ollessa vireillä tilanteeseen reagoiminen on vaikeaa. Tähän vaikuttavat osaltaan myös esteellisyyskysymykset (mm. KHO 2019:76). Uhkailun ja häirinnän taustalla saattaa olla pyrkimys käsittelijän vaihtamiseen, mihin tutkintapyynnön tekeminen uhkauksen kohteen toimesta saattaisi johtaa. Nykytilannetta ei voida pitää tyydyttävänä.

Muutettavaksi esitetyn rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentin muotoilua, jonka mukaan teon tulee olla kohdistunut henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi, mutta jossa työtehtäviä ei ole erityisesti rajattu, voidaan pitää tarkoituksenmukaisena ja mahdollisia tulkintaongelmia vähentävänä. Myös työpaikan henkilöstöön kuuluvan toiseen kohdistamien uhkausten rajaaminen syyteoikeuden ulkopuolelle on perusteltua muutoksen taustalla vaikuttavien tekijöiden ja sille asetettujen tavoitteiden näkökulmasta.

Esityksessä on taloudellisten vaikutusten arvioinnin osalta todettu, että esitetyt arviot ovat suuntaa-antavia ja että niihin liittyy lukuisia epävarmuustekijöitä. Samalla esityksessä on kuitenkin tuotu esille, että sosiaalisen median tuoma toimintaympäristön muutos, joka lisännee laittoman uhkaisen tekotilanteita, vaikuttaa suhteellisen pysyvältä muutostilalta. Tähän näkemykseen voidaan yhtyä.

Lainsäädäntömuutoksen voidaan olettaa jossain määrin kasvattavan tuomioistumisessa käsiteltävien asioiden määrää. Osittain juttumäärien lisääntyminen voidaan nähdä myös toimintaympäristön muutoksesta johtuvana. Joka tapauksessa lainsäädäntömuutoksen uskottavuus edellyttää, että myös muutosten toteuttamisesta vastaaville toimijoille osoitetaan tehtävän suorittamiseksi riittävät resurssit. Myös tämä asia on syytä ottaa jatkovalmistelussa huomioon.

Yhteenvetona voidaan todeta, että yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi voimassa olevaa lainsäädäntöä on tarkasteltava uudelleen ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi. Nyt kysymyksessä olevaa esitystä voidaan pitää hyvänä ensimmäisenä askeleena tässä työssä. Järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja niin sanottuun maalittamiseen, mitkä osaltaan uhkaavat myös viranomaistoimintaa ja tuomioistuinten toimintaedellytyksiä, puuttumiseen tarvittavia muita keinoja on tämän esityksen lisäksi kuitenkin edelleen tarkasteltava. Asiassa ei voida myöskään unohtaa, että ilmiöön liittyy myös työnantajia velvoittavia työsuojelullisia näkökulmia.

Esitys on kannatettava, mutta se ei Helsingin käräjäoikeuden näkemyksen mukaan kuitenkaan vielä yksinään vastaa esiintyviin vakaviin ongelmiin.

Lausunnon valmistelusta on vastannut käräjätuomari Essi Konttinen-Di Nardo.

Laamanni

Tuomas Nurmi

Nurmi Tuomas
Helsingin käräjäoikeus